

ANNALES HISTORICI PRESOVENSIS

ANNALES HISTORICI PRESOVIENSES č. 2/2014, roč. 14

Prešovská univerzita v Prešove

Vydavateľstvo Prešovskej univerzity
17. novembra 15
080 78 Prešov
IČO 17 070 775

ahp@unipo.sk

<http://www.unipo.sk/filozoficka-fakulta/veda/AHP>

Inštitút histórie

Filozofická fakulta Prešovskej univerzity
17 novembra 1
080 78 Prešov

Redakčný kruh:

Patrik Derfiňák (Prešov)
Lubica Harbuľová (Prešov)
Roman Holec (Bratislava)
Peter Kónya (Prešov)
László Koszta (Szeged)
Albert Kotowski (Bonn)
Eva Kowalská (Bratislava)
Rastislav Kožiak (Banská Bystrica)
Igor Lichtej (Užhorod)
Marie Marečková (Brno)
Slavomír Michálek (Bratislava)
Klára Papp (Debrecen)
Karl W. Schwarz (Wien)
Wacław Wierzbieniec (Rzeszów)

Redakčná rada:

Jozef Baďurík, Milan Belej, Miloslava Bodnárová, Miroslav Daniš, Patrik Derfiňák (predseda), Lubica Harbuľová, Martin Javor, Nadežda Jurčišinová, Peter Kónya, Peter Šturák, Peter Švorc, Marián Vizdal

Redakcia:

Patrik Derfiňák (zodpovedný redaktor), Luciána Hoptová, Lucia Šteflová, Štefánia Kováčová

© Inštitút histórie, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2014.

Za obsah príspevkov zodpovedajú jednotliví autori.

Periodicita vydávania: 2x ročne

Vydanie: december 2014

ISSN 1336-7528

Evidenčné č. MK SR: EV 4274/11

OBSAH

Štúdie

Adriána Voľanská:

Analýza kamennej štiepanej industrie z polohy Bikoš I, okr. Prešov.....7

Peter Kónya:

Obec Kaluža v „dlhom“ 19. storočí.....17

Annamária Kónyová:

Zdravotná starostlivosť v zemplínskych mestečkách
na konci 19. a začiatkom 20. storočia.....48

Igor Lichtej:

Питання історії угорських русинів у науковому
доробку Франтішка Вітязослава Сасінка.....60

Nadežda Jurčišinová:

Vznik a činnosť Grupy – výtvarného združenia
uhorsko-slovenských maliarov.....73

Materiály

Jozef Kušnír:

Genealogicko-heraldické pramene v zbierkovom
fonde Krajského múzea v Prešove.....87

Viera Žemberová:

Dejiny ožívajú v literatúre ako príbehy národa i jednotlivca.....97

Kronika, Recenzie, Glosy.....107

CONTENS

Articles

Adriána Voľanská:

The Analysis of Knapped Stone Prehistoric Tools Found
in the Area of Bikoš I, dist. Prešov.....7

Peter Kónya:

The Village Kaluža in the “Long” 19th Century.....17

Annamária Kónyová:

Healthcare in the Towns of Zemplín in the Late 19th Century
and in the Early 20th Century.....48

Igor Lichtej:

Questions of history of the Hungarian Ruthenians in the scientific
legacy of Frantisek Vityazoslav Sasiniak.....60

Nadežda Jurčišinová:

The Founding and Activities of Grupa – Artistic Association
of Hungarian and Slovak Painters.....73

Materiály

Jozef Kušnír:

The genealogical and heraldic sources in the collections
of the Regional museum in Prešov.....87

Viera Žemberová:

History Comes Alive in the Literature as the Stories
of the Nation and the Individual.....97

Chronicle, Review, Annotations.....107

ПИТАННЯ ІСТОРІЇ УГОРСЬКИХ РУСИНІВ У НАУКОВОМУ ДОРОБКУ ФРАНТИШКА ВІТЯЗОСЛАВА САСІНКА

Igor LIKTEJ

LICHTEJ, Igor. Questions of history of the Hungarian Ruthenians in the scientific legacy of Frantisek Vityazoslav Sasiniak. In *Annales historici Presovienses*. ISSN 1336-7528, 2014, no.2, p. 60-72.

In the given article is scrutinized the life of outstanding Slovak historian Frantisek Vityazoslav Sasiniak and analysed his works that reflected some historical aspects of Hungarian Ruthenian (Rusiv). Considerable attention is paid to the popularization of the scientific works of Fr. V. Sasiniak in the local periodical press of that time, such as news-paper "Svit", ecclesiastical periodical "Lystok", etc.

Kew words: *Frantisek Vityazoslav Sasiniak (František Viťazoslav Sasinek), Matica slovenska, Hungarian Ruthenian, Anatolij Kralitskyj, Yevgeniy Fentsyk, Fedir Koryatovych, Mukachiv castle, news-paper "Svit", ecclesiastical periodical "Lystok", journal "Slovakian point of view", Transcarpathian.*

Історичне Закарпаття, історія русинів дуже часто були (і залишаються) предметом дослідження з боку словацьких науковців. У квітні 2014 р. минуло 5 років, як підступна смерть вихопила з життєвого виру повного сил і енергії відомого словацького історика, професора Пряшівського університету у Пряшеві Міхала Отченаша (1956–2009), який часто приїздив до Ужгорода, цікавився місцевою культурно-історичною спадщиною. Саме Міхал Отченаш одним із перших з когорт сучасних словацьких істориків звернувся до вивчення наукового доробку знаного словацького історика Франтішка (Франка) Віктора (Вітяzosлава) Сасінка (1830–1914), який, крім іншого, цікавився й проблемами угорських русинів доби Середньовіччя і сторіччя від дня смерті якого минає цього річ. Одна зі студій Міхала Отченаша про погляди Фр.В.Сасінка на історію угорських русинів навіть була опублікована в Науковому віснику Ужгородського університету (Серія історія). Вона загострила увагу на цій постаті і спонукала до пошуку невідомих джерел у вищезокресленому дискурсі. Тож наша наукова розвідка є даниною пам'яті двом світлим особистостям – Фр.В.Сасінкові та М.Отченашеві.

У другій половині XIX – на початку XX ст. у словацьких суспільних колах спостерігається значний поступ у розвитку гуманітарних наук, особливо тих галузей знань, які були пов'язані з національною історією, мовою,

літературою. Визначною постаттю на ниві словацької науки й культури тогочася був Фр.В.Сасінек. Він щиро переймався піднесенням національної свідомості свого народу, залишивши у спадок наступним генераціям сотні досліджень. Можемо твердити, що вчений належав до найбільш продуктивних словацьких істориків другої половини ХІХ – початку ХХ ст.

Франтішек Вітязолас Сасінек народився 11 грудня 1830 року в містечку Скалиця в родині шевця. Вже наступного року помер його батько Франтішек і мати майбутнього історика Анна невдовзі вийшла заміж за Імриха Благачка, який теж був шевцем. У 1840 році Фр.В.Сасінек став навчатися в Скалицькій гімназії. Через чотири роки він продовжив свої гімназійні студії у м.Сольнок, де навчання здійснювалося угорською мовою. Після закінчення шостого гімназійного курсу Фр.В.Сасінек разом зі своїм приятелем покинув Сольнок і подався в містечко Фраштак (нині воно називається Глоговець), що у Західній Словаччині. Там хлопці намагалися вступити до Ордену францисканців, але з цього нічого не вийшло. Тоді вони подалися до Братислави, де Фр.В.Сасінек вирішив стати членом Ордену капуцинів. На цей раз намір Фр.В.Сасінка увінчався успіхом: 30 серпня 1846 р. в монастирі капуцинів у Новому Місті його було прийнято в члени Ордену. Одягнувши чернечу рясу, він узяв собі ім'я Віктор – Вітязолас, яким від того часу й послуговувався.¹

У 1847 р. після завершення новіціату Фр.В.Сасінка відрядили студіювати філософію в містечко Тата (70 км від Будапешта), яке тоді входило до складу комітату (жупи) Комарно. Нині це містечко знаходиться на північному сході Угорщини і належить до комітату Комаром-Естергом. Там Фр.В. Сасінка застали революційні події 1848–1849 років. У 1849 р. він покинув монастир у Таті і прибув до Братислави, аби тут завершити філософські студії. Відтак упродовж 1850–1851 років Фр.В.Сасінек вивчав теологічні науки в нижньоавстрійському місті Шайбс (*Scheibbs*), де знаходився монастир капуцинів і замок. Тут він також удосконалив свої знання німецької мови. Для завершення теологічних студій Фр.В.Сасінек знову повернувся до Братислави, де перебував протягом 1851–1853 років. За цей період він склав урочисту обітницю і був висвячений спочатку в диякони, а в 1853 р. – у священники. На цей час припадає і початок літературної діяльності Фр.В.Сасінка, а 1863 р. в часописі “Словесність” (*Slovesnost'*) з'явилися і його перші історичні студії.²

На початку 60-х років ХІХ ст. активізувався національний рух словаків. Їх головним культурним центром стала “Матиця словацька”, урочисте відкриття якої відбулося 4 серпня 1863 р. Очолив “Матицю словацьку” католицький єпископ у Банській Бистриці Штефан Мойзес (1797–1869), а його першим заступником став євангелістський священник і поет Карол Кузмані (1806–

¹ OTČENÁŠ, Michal. *František Viťazoslav Sasinek (Príspevok k jeho životu a dielu)*, Košice : Slovo, 1995. s. 13 – 14, 70.

² OTČENÁŠ, Michal. *František Viťazoslav Sasinek (Príspevok k jeho životu a dielu)*, s. 14 – 19, 39, 70.

1866).³ Прислужитися своєму народу прагнув і Фр.В.Сасінек. Він покладав великі надії на Ш.Мойзеса і аби мати ширші можливості для цієї діяльності навіть вирішив вийти з Ордену капуцинів. Тож на початку липня 1864 р. Фр.В.Сасінка було звільнено з Ордену капуцинів і завдяки великим зусиллям Ш.Мойзеса переведено в Банську Бистрицю. Там він обійняв посаду професора тамтешньої гімназії, у якій з липня 1862 р. викладання велося словацькою мовою. Відтак у 1865 р. Фр.В.Сасінек став куратором книг і збірок “Матиці словацької”.⁴

Улітку 1869 р. помер єпископ Штефан Мойзес і Фр.В.Сасінка було обрано секретарем “Матиці словацької”. Щоправда, книги і збірки “Матиці словацької” було переправлено з Банської Бистриці в Турчанський Святий Мартин, тож сюди перебрався і Фр.В.Сасінек. Крім обов’язків секретаря “Матиці словацької” він виконував також функції редактора наукового органу цієї установи – “Літопису Матиці словацької”. Попри чималу адміністративну зайнятість, Фр.В.Сасінек не полишав активного наукового чину й опублікував низку історичних статей у часописі “Літопис Матиці словацької”. Крім того, у цей час Фр.В.Сасінек також плідно працював над окремими монографічними дослідженнями, маючи непохитне переконання в тому, що історія є однією з найважливіших складових у формуванні національної свідомості.⁵ Тож у своїх численних працях він активно боронив національну самобутність словаків. Вважається, що Фр.В.Сасінек став фундатором дослідження історії словаків і Словаччини.⁶

На думку М.Отченаша, період діяльності в “Матиці словацькій” належить до вершин творчого піднесення Фр.В.Сасінка як історика.⁷ Свідченням цьому є не лише значна кількість публікацій у часописах, але й окремі праці, написані чи укладені Фр.В.Сасінком. Серед них заслуговують на увагу такі дослідження вченого, як “Історія стародавніх народів на території сучасної

³ ПУГАЧ, Е.П. История Словакии : монографія . Харьков : ХНУ имени В.Н.Каразина, 2013. s. 112 – 113.

⁴ ПУГАЧ, Е.П. История Словакии : монографія. Харьков : ХНУ имени В.Н.Каразина, 2013. с. 112. OTČENÁŠ, Michal. *František Viťazoslav Sasinek (Príspevok k jeho životu a dielu)*, Košice : Slovo, 1995. s. 21 – 22, 71.

⁵ OTČENÁŠ, Michal. Slovenská historiografia v matičnom období 1863 – 1875. J. Záborský, F. V.Sasinek, P. Križko, J. Hložník. In *Acta Facultatis philosophicae Universitatis Šafarikanae. História III. Spoločenskovedný zborník*. Vedecky redaktor Michal Otčenáš. Prešov : Filozofická fakulta v Prešove Univerzity P. J.Šafárika, 1994. s. 84, OTČENÁŠ, Michal. *František Viťazoslav Sasinek (Príspevok k jeho životu a dielu)*, Košice : Slovo, 1995. s. 25 – 27, 71.

⁶ Sasinek, František Viťazoslav. In *Reprezentatívny biografický lexikón Slovenska*. Martin : Matica Slovenská, 1999. s. 291.

⁷ OTČENÁŠ, Michal. Slovenská historiografia v matičnom období 1863–1875. J.Záborský, F.V.Sasinek, P.Križko, J.Hložník. In *Acta Facultatis philosophicae Universitatis Šafarikanae. História III. Spoločenskovedný zborník*. Vedecky redaktor Michal Otčenáš. Prešov : Filozofická fakulta v Prešove Univerzity P.J.Šafárika, 1994, s. 84.

Угорщини” (“*Dejiny drevnych národov na území terajšieho Uhorska*”, Skalica, 1867; друге, виправлене, видання вийшло в Турчанському Св.Мартині у 1878 р.), “Історія першопочатків сучасної Угорщини” (“*Dejiny počiatkov terajšieho Uhorska*”, Skalica, 1868), “Історія Угорського королівства” (“*Dejiny kráľovstva uhorského*”, I. diel Banská Bystrica 1869; 2 diel, 1 zošit, Turč. Sv. Martin, 1871), “Загальна і регіональна, світська і релігійна історія Угорщини” (“*Dejepis všeobecný a zvláštny Uhorska, svetský a náboženský*”, Viedeň, 1871), “Словаки” (“*Die Slovaken*”, Turč. Sv. Martin, 1875), “Словаки” (“*Die Slovaken*”, Harvatska Lira, 1875).⁸ У цих працях Фр.В.Сасінек розглянув питання прабатьківщини слов’ян та інших давніх народів на території Угорщини, висвітлив її політичну та релігійну історію, довівши виклад подій до початку XIV ст.

Крім того, під час своєї роботи в “Матиці словацькій” Фр.В.Сасінек підготував рекомендації щодо збору, дослідження та опису старожитностей (“*Návod k zberaniu, skúmaniu a opisovaniu starožitností*”, Turč. Sv. Martin, 1872), а також упорядкував збірник джерел “Архів давніх чесько-словацьких грамот, писемних та історичних джерел з історії та літератури словаків” (“*Archiv starých česko-slovenských listín, písomností a dejepisných pôvodín pre dejepis a literatúru Slovákov*”, diel 1., zv.1., Turč. Sv. Martin, 1872, diel 2, zv.1. Turč. Sv. Martin, 1873). Наукова спільнота належним чином оцінила діяльність Фр.В. Сасінка на ниві історії. У грудні 1870 р. на пропозицію видатного чеського історика Франтишка Палацького (1798–1876) Фр.В.Сасінка було обрано членом-кореспондентом Чеського королівського наукового товариства у Празі.⁹

Тим часом у словацьких землях набирає обертів мадяризація. Гімназію в Банській Бистриці зі словацької було перепрофільовано в угорську. У квітні 1875 р. було заборонено діяльність “Матиці словацької”.¹⁰ Тож наступного року Фр.В.Сасінек повернувся у рідну Скалицю, де започаткував видання часопису, подібного до “Літопису Матиці словацької”. Нове видання отримало назву “Словацький літопис з історії, топографії, археології та етнографії” (“*Slovenský letopis pre históriu, topografiu, archeológiu a etnografiu*”). Всього

⁸ OTČENÁŠ, Michal. Slovenská historiografia v matičnom období 1863–1875. J.Záborský, F.V.Sasinek, P.Križko, J.Hložník. In *Acta Facultatis philosophicae Universitatis Šafarikanae. História III. Spoločenskovedný zborník*. Vedecky redaktor Michal Otčenáš. Prešov : Filozofická fakulta v Prešove Univerzity P.J.Šafárika, 1994, s. 84, OTČENÁŠ, Michal. *František Vítazoslav Sasinek (Príspevok k jeho životu a dielu)*, Košice : Slovo, 1995, s. 68.

⁹ OTČENÁŠ, Michal. Slovenská historiografia v matičnom období 1863–1875. J.Záborský, F.V.Sasinek, P.Križko, J.Hložník. In *Acta Facultatis philosophicae Universitatis Šafarikanae. História III. Spoločenskovedný zborník*. Vedecky redaktor Michal Otčenáš. Prešov : Filozofická fakulta v Prešove Univerzity P.J.Šafárika, 1994, s. 84, OTČENÁŠ, Michal. *František Vítazoslav Sasinek (Príspevok k jeho životu a dielu)*, Košice : Slovo, 1995, s. 28, 68, 71.

¹⁰ ПУГАЧ, Е.П. История Словакии : монография . Харьков : ХНУ имени В.Н.Каразина, 2013, с. 117.

упродовж 1876–1882 років Фр.В.Сасінек за власні кошти видав шість річників “Словацького літопису з історії, топографії, археології та етнографії”.¹¹

У цей період на Фр.В.Сасінка почалися гоніння з боку змодернізованих словацьких діячів, тож у 1882 р. він переїхав у Прагу. Тут Фр.В.Сасінек спочатку працював у редакції католицької газети “Чех” (“*Čech*”), а потім був духовним управителем лікарні чернечого Ордену сестер милосердя св. Карла Борромео. Після повернення 1892 р. у Словаччину він деякий час жив у селах Радошовці та Кути (нині обидва населені пункти входять до складу Трнавського краю Словаччини), відтак перебрався в австрійське містечко Маріацель (нім. *Mariazell*). Через послаблення зору 14 жовтня 1901 р. Фр.В.Сасінек переїхав до монастиря Ордену Братів милосердя, який знаходився в австрійському місті Алгерсдорф (нім. *Algersdorf*), що за чотири кілометри від Грацу. Помер Фр.В.Сасінек 17 листопада 1914 р. у лікарні міста Грац.¹² Стосовно дати і місця його поховання серед сучасних дослідників немає однастайності. Так, Міхал Отченаш пише, що місцем вічного спочинку Фр.В.Сасінка стало кладовище Ордену Братів милосердя в Кайнбаху (Кайнбах-Грац, нім. *Kainbach*), а відспівування проходило о 8 годині ранку 19 листопада в монастирському храмі.¹³ Натомість Ріхард Марсіна вважає, що Фр.В.Сасінка було поховано 18 листопада 1914 р. в Алгерсдорфі.¹⁴ У рік столітнього ювілею від дня народження Фр.В.Сасінка було здійснено процедуру ексгумації його тлінних останків. Відтак 11 червня 1930 р. їх було перепоховано в каплиці св.Анни в Скалиці і там встановлено пам’ятну дошку.¹⁵

У контексті нашого дослідження на особливу увагу заслуговує празький період життя та останні десятиліття Фр.В.Сасінка. Вчений не полишає власні зацікавлення щодо глибшого вивчення проблем розселення давніх слов’ян, минулого Угорщини, також приділяє чималу увагу дослідженню історії окремих германських народів, Великоморавської держави, середньовічної Чехії, Словаччини й под. Упродовж цього часу з’явилися такі праці вченого: “Св.Методій і Угорщина” (“*Sv. Method a Uhorsko*”, Turč. *Sv. Martin*, 1884),

¹¹ OTČENÁŠ, Michal. *František Vítězoslav Sasínek (Príspevok k jeho životu a dielu)*, Košice : Slovo, 1995, s. 29 – 31, 72.

¹² OTČENÁŠ, Michal. *František Vítězoslav Sasínek (Príspevok k jeho životu a dielu)*, Košice : Slovo, 1995, s. 31 – 36, 72 – 74. MARSINA, Richard. František (Franko) Viktor (Vítězoslav) Sasínek Skalica 1830 – 1914 Graz – *Algersdorf*. In *Historický zborník 10*, č. 2/2000. Zostavovateľ Ján Bobák. Martin : Matica slovenská, 2000, s. 260.

¹³ OTČENÁŠ, Michal. *František Vítězoslav Sasínek (Príspevok k jeho životu a dielu)*, Košice : Slovo, 1995, s. 36, 74.

¹⁴ MARSINA, Richard. František (Franko) Viktor (Vítězoslav) Sasínek Skalica 1830 – 1914 Graz – *Algersdorf*. In *Historický zborník 10*, č. 2/2000. Zostavovateľ Ján Bobák. Martin : Matica slovenská, 2000, s. 260.

¹⁵ OTČENÁŠ, Michal. *František Vítězoslav Sasínek (Príspevok k jeho životu a dielu)*, Košice : Slovo, 1995, s. 74. MARSINA, Richard. František (Franko) Viktor (Vítězoslav) Sasínek Skalica 1830 – 1914 Graz – *Algersdorf*. In *Historický zborník 10*, č. 2/2000. Zostavovateľ Ján Bobák. Martin : Matica slovenská, 2000, s.260.

“Арпад і Угорщина” (“*Arpád a Uhorsko*”, Turč. Sv. Martin, 1884; друге видання – Turč. Sv. Martin, 1885), “Життя св.Кирила і Мефодія, апостолів слов’янських” (“*Život sv.Cyrilla a Methoda, apoštolov slovanských*”, Trnava, 1885), “Чехія у Х столітті” (“*Čechy v X. století*”, Praha, 1886), “Ульфїла і глаголичне письмо” (“*Ulfilas a glagolské písmo*”, Praha, 1886), “Заснування латинського єпископства у Празі” (“*Založení biskupství latinského v Praze*”, Praha, 1886), “Про церковну історію слов’ян” (“*O církevním dějepisú Slovanů*”, Praha, 1887), “Як виникла слов’янська богослужба?” (“*Jako povstala slovanská bohoslužba?*”, Pittsburg, 1892), “Великоморавська держава” (“*Država Velkomoravská*”, Ružomberok, 1896), “Словаки в Угорщині” (“*Slováci v Uhorsku*”, Turč. Sv. Martin, 1902 – druhé rozmnožené a opravené vydanie, Turč. Sv. Martin, 1905), “Історія словаків” (“*Dejepis Slovákov*”, Ružomberok, 1907), “Захист святого Мефодія” (“*Obrana svätého Methoda*”, Turč. Sv. Martin, 1907) та ін.¹⁶

У своєму багатому науковому доробку Фр.В.Сасінек, серед іншого, торкався й давньої минувшини нашого краю. Його зацікавлення історією угорських русинів припадає на 60-ті роки ХІХ ст. Так, у третій частині своєї другої монографічної праці “Історія першопочатків сучасної Угорщини” Фр.В.Сасінек виокремив розділ, який має назву “Rusi”.¹⁷ Виклад матеріалу в цьому розділі він розпочинає інформацією про те, що на території сучасної Угорщини проживають також руси, яких у нас прийнято, що є хибним, називати русинами або руснаками. У своїй переважній більшості, відзначає Фр.В.Сасінек, вони населяють Березьку, Ужгородську (загальноживаною була назва Ужанська – І.Л.), Угочанську і Марамороську жупи. Натомість у Земплинській і Шариській жупах проживає дещо менша їх кількість.¹⁸

Відтак Фр.В.Сасінек намагається з’ясувати походження угорських русів. Спираючись на свідчення готського історика Йордана та візантійського автора Прокопія Кесарійського (обидва жили в VI ст.), він відзначає, що за мовою угорські руси споріднені з антами чи русами закарпатськими. На його думку, йдеться про тих антів, яких давньоруський літописець Нестор називає дулібами. Під тиском аварів, наголошує Фр.В.Сасінек, дуліби перейшли через Карпати на територію сучасної Угорщини, а потім були ними поневолені. У цьому контексті вчений цитує літописця Нестора, який описує принизливе становище дулібів під гнітом аварського панування. Після падіння аварів, як стверджує Фр.В.Сасінек, карпатські дуліби потрапили під владу русичів (Rusov) і творять з ними спільну історію. Далі вчений простежує історію Київської Русі, зокрема правління князів Олега, Ігоря, Святослава і Володимира. Крім політичної історії, Фр.В.Сасінек також висвітлює питання язичницьких

¹⁶ OTČENÁŠ, Michal. *František Viťazoslav Sasinek (Príspevok k jeho životu a dielu)*, Košice : Slovo, 1995, s. 68 – 69.

¹⁷ SASINEK Fr. V. *Dejiny počiatkov terajšieho Uhorska*. Skalica, 1868, s. 183 – 199.

¹⁸ SASINEK Fr. V. *Dejiny počiatkov terajšieho Uhorska*. Skalica, 1868, s. 183.

вірувань, простежує процес християнізації, розглядає звичаї побут, закони і освіти русів.¹⁹

До цієї проблеми Фр.В.Сасінек знову повернувся під час свого перебування у Празі. Про це, зокрема, свідчать його студії “*Die Russen Ungarns*” та “*Geschichte Rusland*”. Першу з них він оприлюднив 1887 р. у 39-ому числі віденського часопису “*Parlamentär*”. Другу статтю було надруковано наступного, 1888 р., у 26-ому числі цього ж видання.²⁰ А 1906 р. на сторінках часопису “Словацькі погляди” (“*Slovenské Pohľady*”) Фр. В.Сасінек опублікував статтю “*Uhorskí Rusi*” (“Угорські руси”).²¹

Заслуговує на увагу той факт, що в цій студії, як і в праці “Історія першопочатків сучасної Угорщини”, Фр. В.Сасінек пише не про “рутенив” чи “русинів”, а про “угорських русів”. На думку сучасного вченого Міхала Отченаша, такий підхід свідчить про те, що Фр. В.Сасінек чітко усвідомлював відмінність між політичним та історичним поглядом на тогочасні реалії.²² Аналізуючи середньовічні джерела, Фр.В.Сасінек переконується, що “давнє минуле русів в Угорщині не з’ясоване, а вкрите пільмою”. Тож він робить спробу бодай трохи привідкрити “історію старого світу”.²³ Тут, як і в “Історії першопочатків сучасної Угорщини”, Фр.В.Сасінек констатує, що в X ст. й деякий час по тому підкарпатські руси належали до Руської держави.²⁴

Події XI–XII століть Фр.В.Сасінек розглядає в контексті династичних зв’язків між руськими Рюриковичами й угорськими Арпадовичами. При цьому чимало місця відводиться розгляду претензій угорських правителів на Галичину. Населення ж цього регіону історик зазвичай називає русами закарпатськими (*Rusi zakarpatski*). Щодо підкарпатських русів, то у вказаний період Фр.В.Сасінек згадує про них як про підданих того чи іншого угорського володаря. Подальша ж їхня доля, наголошує історик, присипана пилом таємничості, а це й тому, що в Угорщині під назвою “рутени” розуміли не лише підкарпатських русів, але й вірників кириличного обряду.²⁵ Тож очевидним

¹⁹ SASINEK Fr. V. *Dejiny počiatkov terajšieho Uhorska*. Skalica, 1868, s.183 – 199.

²⁰ OTČENÁŠ, Michal. Vzťah slovenského historika Františka Víťazoslava Sasinka (1830–1914) k rusinom-ukrajincom (pokus o náčrt). In *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія*; Редкол. І.О.Мандрик (голова редкол.) та ін. Ужгород : Видавництво В. Падяка, 2003. Вип. 8, с. 59.

²¹ SASINEK Fr. V. Uhorskí Rusi In *Slovenské Pohľady. Časopis zábavno-poučný*. Redaktor a vydavateľ: Jozef Škultéty. Rok 1906. Ročník XXVI. Sošit 11, s. 637 – 646.

²² OTČENÁŠ, Michal. Vzťah slovenského historika Františka Víťazoslava Sasinka (1830–1914) k rusinom-ukrajincom (pokus o náčrt). In *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія*; Редкол. І.О.Мандрик (голова редкол.) та ін. Ужгород : Видавництво В. Падяка, 2003. Вип. 8, с. 59.

²³ SASINEK Fr. V. Uhorskí Rusi In *Slovenské Pohľady. Časopis zábavno-poučný*. Redaktor a vydavateľ: Jozef Škultéty. Rok 1906. Ročník XXVI. Sošit 11, s. 637.

²⁴ SASINEK Fr. V. Uhorskí Rusi In *Slovenské Pohľady. Časopis zábavno-poučný*. Redaktor a vydavateľ: Jozef Škultéty. Rok 1906. Ročník XXVI. Sošit 11, s. 639.

²⁵ SASINEK Fr. V. Uhorskí Rusi In *Slovenské Pohľady. Časopis zábavno-poučný*. Redaktor

є те, вважає Фр.В.Сасінек, що територія під Карпатами творила країну і герцогство руське (*krajinu a Vojvodinu rusku*). У цьому контексті він наводить імена окремих володарів XIII ст., які титулувалися як “*banus de Rusznua*”, “*dux Ruthenorum*” тощо. Серед них згадано і жупана Березької жупи Грегора як “*officialis Leu, ducis Ruthenorum*”, тобто управителя галицького князя Лева (бл.1288 – бл.1301).²⁶

Відтак Фр.В.Сасінек відзначає, що в останній третині XIII – на початку XIV ст. володарем Ужанської і Списької жуп (*panom Ungu a Spiša*), а згодом потиським палатином і паном усієї руської території під Карпатами був Омодей з роду Аба, який разом із Матушем Чаком Тренчанським виступив проти угорського короля Карла Роберта, але 1311 р. в битві при Розгановцях його військо було розгромлено. З того часу руська територія під Карпатами була тісно пов’язана з угорською короною.²⁷

Описуючи далі події XIV ст., Фр.В.Сасінек звертає увагу на два міцні замки – Маковицький (*hrad Makovica*), володарем якого від 1381 р. був Цудар (*Čudar, ako vojvoda Ruska*), і Мукачівський (*hrad Munkács*). Серед володарів Мукачівського замку історик називає князя Федора Корятовича, якого було вигнано з Поділля. Тож, як пише Фр.В.Сасінек, у 1354 р. Федір Корятович уклав угоду з угорським і польським королем Лайошем I (Людовіком) Великим (1342–1382), згідно з якою передав йому право на свої маєтки на Поділлі, а натомість отримав у володіння Мукачівський замок і навколишню домінію. Та позаяк Ф.Корятович, який титулувався князем Мукачева (*dux de Munkács*), не мав дітей, то після його смерті замок і домінія перейшли у володіння угорської корони.²⁸

Слід відзначити, що подібне трактування подій навколо Федора Корятовича було притаманне історикам другої половини XVIII – першої половини XIX ст. Так, Михайло Лучкай (1789–1843) під впливом праць таких дослідників, як Ян-Крістіан Енгел (*J.-K.Engel*, 1740–1814), Антон Сірмаї (*A.Czirmay*, 1747–1812) та Йозеф Балайті (*Jozef Balajthy*), відзначає, що в 1351 р. Федір Корятович уклав з угорським королем Людовіком Великим угоду, згідно з якою передав тому свої права на Поділля, а за це отримав Мукачево й Маковицю. До речі, лише Й.Балайті вважав, що це сталося у 1351 р. Натомість А.Сірмаї вказував, що Ф.Корятович прибув в Угорщину в 1352 р., а Я.-К.Енгел відносив згадану подію до 1354 р. Так чи інакше, але всі вони пов’язували прихід Ф.Корятовича з правлінням Людовіка Великого.²⁹ Схожих поглядів

a vydavateľ: Jozef Škultéty. Rok 1906. Ročník XXVI. Sošit 11, s. 639 – 643.

²⁶ SASINEK Fr. V. Uhorskí Rusi In *Slovenské Pohľady*. Časopis zábavno-poučný. Redaktor a vydavateľ: Jozef Škultéty. Rok 1906. Ročník XXVI. Sošit 11, s. 643.

²⁷ SASINEK Fr. V. Uhorskí Rusi In *Slovenské Pohľady*. Časopis zábavno-poučný. Redaktor a vydavateľ: Jozef Škultéty. Rok 1906. Ročník XXVI. Sošit 11, s. 643.

²⁸ SASINEK Fr. V. Uhorskí Rusi In *Slovenské Pohľady*. Časopis zábavno-poučný. Redaktor a vydavateľ: Jozef Škultéty. Rok 1906. Ročník XXVI. Sošit 11, s. 643 – 644.

²⁹ КОБАЛЬ, Йосип. До питання про час приходу на Закарпаття подільського князя

притримувалися й історики, праці яких узріли світ у другій половині XIX ст. Серед таких заслуговують на увагу дослідження єпископа Юліана Пелеша (*Julian Pelesz*, 1843–1896) “Історія унії рутенської Церкви з Римом” (“*Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Rom*”, 1880) та єзуїта Ніколао Ніллеса (*Nicolao Nilles*, 1828–1907) “Символи” (“*Symbolae ad illustrandam Historiam Ecclesiae Orientalis in terris coronae Sancti Stephani II*, 1885”). Саме на згадані праці й опирається Фр.В.Сасінек, коли пише про Федора Корятовича.³⁰

Зазначимо, що деякі сучасні дослідники схиляються до дещо іншої думки щодо Федора Корятовича. Так, Й.Кобаль доводить, що Федір Корятович покинув Поділля, ймовірно, восени 1393 р. внаслідок міжусобиці з великим литовським князем Вітовтом, і тоді ж мав відбутися його прихід в Угорщину. Тобто події розгорнулися за правління угорського короля Жигмонда (Сигізмунда) Люксембурга (1387–1437), а не Людовіка Великого. Дослідник також вважає, що Ф. Корятович отримав від короля Жигмонда Мукачівський замок, деякі села і невеликі земельні наділи, кріпаків і майно в інших населених пунктах. Але не може бути й мови про якесь Мукачівське князівство, очолюване Ф.Корятовичем.³¹

Наукова діяльність Фр.В.Сасінка знайшла відгук і в середовищі культурно-освітніх діячів на Закарпатті. Одним із перших угро-руську інтелігенцію став знайомити із суспільним життям словацького народу Анатолій Кралицький (1834/35–1894), який у газеті “Свѣтъ” (виходила упродовж 1867 – 1871 років в Ужгороді), опублікував біографічні відомості про Штефана Мойзеса, Янка Краля (1822–1876) та Фр.В.Сасінка. Інформацію про Фр.В.Сасінка А.Кралицький доповнив також перекладом невеликого уривку з його праці “Історія першопочатків сучасної Угорщини”.³²

На публікацію А.Кралицьким матеріалів про Фр.В.Сасінка чи не вперше звернув увагу відомий історик, проф. Пряшівського університету Міхал

Федора Корятовича (Історіографічний нарис) In Науковий збірник Закарпатського краєзнавчого музею. Упоряд. і наук. ред. П.Федака. Ужгород : Патент, 2004. Вип. VI, с. 10. ЛУЧКАЙ, Михайло Михайлович. *Історія карпатських русинів: У шести томах*. Дешифрування рукопису, переклад українською мовою та покажчики Ю.М.Сака. Т. II. Ужгород : Закарпаття, 1999, с. 142. ПОПОВИЧ, Михал. Федор Корятович – русинський войвода. Пряшов : Русинська оброда, 1993, с. 12 – 15, 58.

³⁰ SASINEK Fr. V. Uhorskí Rusi In *Slovenské Pohľady*. Časopis zábavno-poučný. Redaktor a vydavateľ: Jozef Škultéty. Rok 1906. Ročník XXVI. Sošit 11, s. 643 – 644.

³¹ КОБАЛЬ, Йосип. “Мархія Рутенорум” – країна руських? In Екзиль 1’96. Науковомистецький часопис. Ужгород : Гражда, 1996, с. 39 – 40. КОБАЛЬ, Йосип. До питання про час приходу на Закарпаття подільського князя Федора Корятовича (Історіографічний нарис) In Науковий збірник Закарпатського краєзнавчого музею. Упоряд. і наук. ред. П.Федака. Ужгород : Патент, 2004. Вип. VI, с. 16.

³² КРАЛИЦЬКИЙ, А. Словацкій Историкъ Fr. V. Sasinek о нашей Угорской Руси. In Свѣтъ. Литературная и общественная газета, издаваемая Обществом Святого Василя Великого. 1870. P.IV. Ч. 33, с. 267 – 268.

Данілак.³³ Відтак учень М. Данілака проф. Міхал Отченаш в окремій студії зробив спробу з'ясувати ставлення останнього до русинів-українців. При цьому він теж згадав про А.Крालицького.³⁴ Однак, на наш погляд, набагато більше у справі популяризації чину Фр.В.Сасінка в Угорській Русі зробив інший наш тогочасний краєнин Євгеній Фенцик (1844–1903). Цей відомий культурно-освітній діяч і письменник готував до друку духовно-літературний журнал “Листокъ” і був його відповідальним редактором. Журнал видавався з 1885 по 1903 роки (з 1891 р. при “Листку” виходив також додаток “Полезныя знанія для оугро-русскаго народа”).

Так, у 20 числі “Листка” від 15 жовтня 1892 р. на другій (непронумерованій) сторінці було вміщено інформацію такого змісту (подаємо зі збереженням мовностильових особливостей – І.Л.): „Словенскій исторіографъ О. Франць Сасинекъ отпраздновалъ недавно сороко-лѣтній юбилей своій исторіографической дѣятельности, по котрому поводу удостоился многочисленныхъ овацій изъ всѣхъ концовъ славянскаго міра. Даже появилась брошурка подъ заглавіемъ : Pamiatka na styridsatrocie literarnej cinnosti Franka Vitiazslava Sasinka, въ которой обширно обговаривается все его литературное дѣйствование. Брошурку эту можно получить въ Rosenberg-ъ (Ружомберку – І.Л.) у Карла Салви”.³⁵

Відтак упродовж 1894–1896 років на шпальтах “Листка” було надруковано язичієм (“русскою” мовою з домішками церковнослов’янської) три праці

³³ DANILÁK, Michal. Anatolij Kralyckuj a Slováci. In Дар служити науці. Науковий збірник на пошану доктора історичних наук, професора Володимира Задорожного. Ужгород : 2001, с. 424 – 430.

³⁴ OTČENÁŠ, Michal. Vzťah slovenského historika Františka Vít'azoslava Sasinka (1830 – 1914) k rusínom-ukrajincom (pokus o náčrt). In Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія; Редкол. І.О.Мандрик (голова редкол.) та ін. Ужгород : Видавництво В. Падяка, 2003. Вип. 8, с. 59.

³⁵ Листокъ. Духовно-літературный журналъ. Годъ VIII. Унгварь, 15. октябръ, 1892. Нръ 20.

Фр.В.Сасінка – “Спиське єпископство”,³⁶ “Арпад і угри”,³⁷ “Св.Мефодій і Угорщина”.³⁸

Слід відзначити, що крім великої кількості історичних праць, Фр.В.Сасінек долучився до заснування і видання гезети “Пештбудинські відомості” (“*Pešťbudínske vedomosti*”), був автором підручників з арифметики, латинської граматики та вступу до філософії для церковних шкіл, релігійних проповідей, “Християнського католицького пісенника” (“*Křesťanský katolický spevník*”, 1858), “Історичного катехизу для словаків” (“*Historický katechismus pre Slovákov*”, Ružomberok, 1896, друге видання – Ružomberok, 1901, третє видання – Ružomberok, без зазначення року) та низки інших публікацій богословського спрямування.³⁹ І хоча студії Фр.В.Сасінка з тих чи інших проблем історії були пройняті духом романтизму, містили чимало недоліків та хибних суджень, в умовах мадяризації вони відіграли дуже вагому роль. Завдяки ж А.Крालицькому та Є.Фенцикові про історичні дослідження Фр.В.Сасінка була досить добре поінформована й угро-руська інтелігенція.

³⁶ САСИНЕКЪ, Фр.В. Спишское епископство. In Листокъ. Духовно-литературный журналъ Годъ IX. – Унгварь, 1. ноября, 1893. Нръ 21, с. 245; Унгварь, 15. ноября, 1893. Нръ 22, с. 254 – 256; Унгварь, 1. декабря, 1893. Нръ 23, с. 266 – 267; Унгварь, 15. декабря, 1893. Нръ 24, с. 279 – 280. Годъ X. – Унгварь, 1. января, 1894. Нръ 1, с. 4 – 5; Унгварь, 15. января, 1894. Нръ 2, с. 16 – 17; Унгварь, 1. февраля, 1894. Нръ 3, с. 27 – 29; Унгварь, 1. апрѣля, 1894. Нръ 7, с. 76; Унгварь, 1. мая, 1894. Нръ 9, с. 101 – 103; Унгварь, 15. мая, 1894. Нръ 10, с. 110 – 112.

³⁷ САСИНЕКЪ, Фр.В. Арпад и Угры. In Листокъ. Духовно-литературный журналъ. Годъ X. – Унгварь, 15. ноября, 1894. Нръ 22, с. 253 – 254; Унгварь, 1. декабря, 1894. Нръ 23, с. 265 – 266; Годъ XI. – Унгварь, 1. января, 1895. Нръ 1, с. 2 – 4; Унгварь, 15. января, 1895. Нръ 2, с. 14 – 15; Унгварь, 1. февраля, 1895. Нръ 3, с. 25 – 26; Унгварь, 15. февраля, 1895. Нръ 4, с. 37 – 38; Унгварь, 1. марта, 1895. Нръ 5, с. 49 – 51; Унгварь, 15. марта, 1895. Нръ 6, с. 61 – 63; Унгварь, 15. апрѣля, 1895. Нръ 8, с. 85 – 86; Унгварь, 1. мая, 1895. Нръ 9, с. 97 – 98; Унгварь, 15. мая, 1895. Нръ 10, с. 109 – 110; Унгварь, 1. іюня, 1895. Нръ 11, с. 121 – 122; Унгварь, 15. іюня, 1895. Нръ 12, с. 133 – 134; Унгварь, 1. іюля, 1895. Нръ 13, с. 146 – 147; Унгварь, 15. іюля, 1895. Нръ 14. с. 158 – 159; Унгварь, 1. августа, 1895. Нръ 15, с. 171 – 172; Унгварь, 17. августа, 1895. Нръ 16, с. 183 – 184; Унгварь, 15. сентября, 1895. Нръ 18, с. 207 – 209; Унгварь, 1. октября, 1895. Нръ 19, с. 220 – 221; Унгварь, 15. октября, 1895. Нръ 20, с. 229 – 231; Унгварь, 1. ноября, 1895. Нръ 21, с. 244 – 245; Унгварь, 15. ноября, 1895. Нръ 22, с. 254 – 255; Унгварь, 1. декабря, 1895. Нръ 23, с. 268 – 269.

³⁸ САСИНЕКЪ, Фр. Св.Мефодій и Угорщина. In Листокъ. Духовно-литературный журналъ. Годъ XII. – Унгварь, 1. января, 1896. Нръ 1, с. 4 – 7; Унгварь, 15. января, 1896. Нръ 2, с. 14 – 15; Унгварь, 1. февраля, 1896. Нръ 3, с. 27 – 28; Унгварь, 15. февраля, 1896. Нръ 4, с. 39 – 40; Унгварь, 1. марта, 1896. Нръ 5, с. 51 – 52; Унгварь, 15. марта, 1896. Нръ 6, с. 63 – 65; Унгварь, 1. апрѣля, 1896. Нръ 7, с. 75 – 76; Унгварь, 15. апрѣля, 1896. Нръ 8, с. 86 – 88.

³⁹ OTČENÁŠ, Michal. František Viťazoslav Sasinek (Príspevok k jeho životu a dielu). Košice : Slovo, 1995, s. 19 – 21, 61 – 63, 68.

Literatúra:

1. КОБАЛЬ, Йосип. “Мархія Рутенорум” – країна руських? In *Екзиль 1'96. Науково-мистецький часопис*. Ужгород : Гражда, 1996, с. 37 – 40.
2. КОБАЛЬ, Йосип. До питання про час приходу на Закарпаття подільського князя Федора Корятовича (Історіографічний нарис) In *Науковий збірник Закарпатського краєзнавчого музею*. Упоряд. і наук. ред. П.Федака. Ужгород : Патент, 2004. Вип. VI, с. 6 – 18.
3. КРАЛИЦКИЙ, А. Словацкій Историкъ Fr. V. Sasinek о нашей Угорской Руси. In *Свѣтъ. Литературная и общественная газета, издаваемая Обществом Святого Василия Великаго*. 1870. P.IV. Ч. 33, с. 267 – 268.
4. *Листокъ. Духовно-литературный журналъ*. Годъ VIII. Унгварь, 15. октяб-ря, 1892. Нрѣ 20.
5. ЛУЧКАЙ, Михайло Михайлович. *Історія карпатських русинів: У шести томах*. Дешифрування рукопису, переклад українською мовою та покажчики Ю.М.Сака. Т.П. Ужгород : Закарпаття, 1999, 388 с.
6. ПОПОВИЧ, Михал. *Федор Корятович – русинський войвода*. Пряшов : Русинська оброда, 1993, 178 с. (Перекрочены сторіча I).
7. ПУГАЧ, Е. П. *История Словакии : монография*. Харьков : ХНУ имени В.Н.Каразина, 2013. – 344 с.
8. САСИНЕКЪ, Фр. В. Спишское епископство. In *Листокъ. Духовно-литературный журналъ*. Годъ IX. – Унгварь, 1. нояб-ря, 1893. Нрѣ 21, с. 245; Унгварь, 15. нояб-ря, 1893. Нрѣ 22, с. 254 – 256; Унгварь, 1. декаб-ря, 1893. Нрѣ 23, с. 266 – 267; Унгварь, 15. декаб-ря, 1893. Нрѣ 24, с. 279 – 280. Годъ X. – Унгварь, 1. январ-я, 1894. Нрѣ 1, с. 4 – 5; Унгварь, 15. январ-я, 1894. Нрѣ 2, с. 16 – 17; Унгварь, 1. феврал-я, 1894. Нрѣ 3, с. 27 – 29; Унгварь, 1. апрѣл-я, 1894. Нрѣ 7, с. 76; Унгварь, 1. мая, 1894. Нрѣ 9, с. 101 – 103; Унгварь, 15. мая, 1894. Нрѣ 10, с. 110 – 112.
9. САСИНЕКЪ, Фр. В. Арпадъ и Угры. In *Листокъ. Духовно-литературный журналъ*. Годъ X. – Унгварь, 15. нояб-ря, 1894. Нрѣ 22, с. 253 – 254; Унгварь, 1. декаб-ря, 1894. Нрѣ 23, с. 265 – 266; Годъ XI. – Унгварь, 1. январ-я, 1895. Нрѣ 1, с. 2 – 4; Унгварь, 15. январ-я, 1895. Нрѣ 2, с. 14 – 15; Унгварь, 1. феврал-я, 1895. Нрѣ 3, с. 25 – 26; Унгварь, 15. феврал-я, 1895. Нрѣ 4, с. 37 – 38; Унгварь, 1. марта, 1895. Нрѣ 5, с. 49 – 51; Унгварь, 15. марта, 1895. Нрѣ 6, с. 61 – 63; Унгварь, 15. апрѣл-я, 1895. Нрѣ 8, с. 85 – 86; Унгварь, 1. мая, 1895. Нрѣ 9, с. 97 – 98; Унгварь, 15. мая, 1895. Нрѣ 10, с. 109 – 110; Унгварь, 1. іюня, 1895. Нрѣ 11, с. 121 – 122; Унгварь, 15. іюня, 1895. Нрѣ 12, с. 133 – 134; Унгварь, 1. іюл-я, 1895. Нрѣ 13, с. 146 – 147; Унгварь, 15. іюл-я, 1895. Нрѣ 14. с. 158 – 159; Унгварь, 1. август-а, 1895. Нрѣ 15, с. 171 – 172; Унгварь, 17. август-а, 1895. Нрѣ 16, с. 183 – 184; Унгварь, 15. сентяб-ря, 1895. Нрѣ 18, с. 207 – 209; Унгварь, 1. октяб-ря, 1895. Нрѣ 19, с. 220 – 221; Унгварь, 15. октяб-ря, 1895. Нрѣ 20, с. 229 – 231; Унгварь, 1. нояб-ря,

1895. Нрѣ 21, с. 244 – 245; Унгварь, 15. ноября, 1895. Нрѣ 22, с. 254 – 255; Унгварь, 1. декабря, 1895. Нрѣ 23, с. 268 – 269.
10. САСИНЕКЪ, Фр. Св. Мефодій и Угорщина. In *Листокъ. Духовно-литературный журналъ*. Годъ XII. – Унгварь, 1. января, 1896. Нрѣ 1, с. 4 – 7; Унгварь, 15. января, 1896. Нрѣ 2, с. 14 – 15; Унгварь, 1. февраля, 1896. Нрѣ 3, с. 27 – 28; Унгварь, 15. февраля, 1896. Нрѣ 4, с. 39 – 40; Унгварь, 1. марта, 1896. Нрѣ 5, с. 51 – 52; Унгварь, 15. марта, 1896. Нрѣ 6, с. 63 – 65; Унгварь, 1. апрѣля, 1896. Нрѣ 7, с. 75 – 76; Унгварь, 15. апрѣля, 1896. Нрѣ 8, с. 86 – 88.
11. DANILÁK, Michal. Anatolij Kralyckuj a Slováci. In *Дар служити науці. Науковий збірник на пошану доктора історичних наук, професора Володимира Задорожного*. Ужгород : 2001, с. 424 – 430.
12. MARSINA, Richard. František (Franko) Viktor (Vítázoslav) Sasinek Skalica 1830 – 1914 Graz – Algersdorf. In *Historický zborník 10, č. 2/2000*. Zostavovateľ Ján Bobák. Martin : Matica slovenská, 2000, s. 260 – 262. ISBN 80–7090–592–1.
13. OTČENÁŠ, Michal. Slovenská historiografia v matičnom období 1863 – 1875. J. Záborský, F. V. Sasinek, P. Križko, J. Hložník. In *Acta Facultatis philosophicae Universitatis Šafarikanae. História III. Spoločenskovedný zborník*. Vedec-ky redaktor Michal Otčenáš. Prešov : Filozofická fakulta v Prešove Univerzity P.J.Šafárika, 1994, s. 79 – 96. ISBN 80–88722–09–8.
14. OTČENÁŠ, Michal. *František Vítázoslav Sasinek (Príspevok k jeho životu a dielu)*. Košice : Slovo, 1995, 96 s. ISBN 80–85291–21–5.
15. OTČENÁŠ, Michal. Vzťah slovenského historika Františka Vítázoslava Sasinka (1830 – 1914) k rusínom-ukrajincom (pokus o náčrt). In *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія*; Редкол. І.О.Мандрик (голова редкол.) та ін. Ужгород : Видавництво В. Падяка, 2003. Вип. 8, с. 57 – 60.
16. SASINEK Fr. V. *Dejiny počiatkov terajšieho Uhorska*. Skalica, 1868, 254 s.
17. SASINEK Fr. V. *Arpád a Uhorsko. Druhé vydanie*. Turč. Sv. Martin: Nákladom spisovateľovým, 1885. 48 s.
18. SASINEK Fr. V. Uhorskí Rusi In *Slovenské Pohľady. Časopis zábavno-poučný*. Redaktor a vydavateľ: Jozef Škultéty. Rok 1906. Ročník XXVI. Sošit 11, s. 637 – 646.
19. Sasinek, František Vítázoslav. In *Reprezentatívny biografický lexicon Slovenska*. Martin : Matica Slovenská, 1999, s. 291.